

UTJECAJ DOSLJEDNE PRIMJENE RAČUNOVODSTVENIH POLITIKA NA PROCJENU POZICIJA FINANSIJSKIH IZVJEŠTAJA

CONSISTENT APPLICATION OF ACCOUNTING POLICIES AND IT'S IMPACT ON THE ASSESSMENT OF ELEMENTS OF FINANCIAL STATEMENTS

mr sc. PIRALIĆ AMELA, viši asistent
Univerzitet „Džemal Bijedić“, Ekonomski fakultet u Mostaru

dr sc. BRKAN – VEJZOVIĆ AIDA, vanredni profesor
Univerzitet „Džemal Bijedić“, Ekonomski fakultet u Mostaru

mr sc. DIZDAR SENKA, viši asistent
Univerzitet „Džemal Bijedić“, Ekonomski fakultet u Mostaru

Sažetak: Osnovni i najčešće korišteni izvor informacija za donošenje poslovnih odluka jesu finansijski izvještaji. Ključna odrednica procesa donošenja poslovnih odluka i procesa korištenja informacija za donošenje poslovnih odluka jeste nivo kvaliteta i upotrebna vrijednost informacija prezentovanih u finansijskim izvještajima. Sumnja u kvalitet finansijskih izvještaja opravdana je iz razloga što, privredni subjekti imaju zakonsku obavezu prezentovanja finansijskih izvještaja, te se u procesu zadovoljenja zakonske obaveze nerijetko izgubi kvalitet prezentovanih informacija. Kreiranje modela procjene kvaliteta finansijskih izvještaja ima za cilj prezentovati putokaz provjere pojedinih segmenata poslovanja, elemenata finansijskih izvještaja i izbor adekvatnih računovodstvenih politika kako bi se mogao dati odgovor da li informacije prezentovane u finansijskim izvještajima pojedinih subjekata u BiH mogu poslužiti kao osnova za efikasno donošenje poslovnih odluka. Ovaj rad prezentovati će istraživanje dejstva dosljedne primjene računovodstvenih politika na kvalitet informacija prezentovanih u finansijskim izvještajima, kroz procjenu dejstva na vrednovanje pojedinih (značajnih) elemenata finansijskih izvještaja. U postupku istraživanja testirati će se razlike pozicija u finansijskim izvještajima kompanija koje su računovodstvene politike primjenjivale dosljedno u odnosu na kompanije koje su nedosljedno primjenjivale računovodstvene politike. Istraživanje je

provedeno detaljnom analizom javno objavljenih finansijskih i revizorskih izvještaja kompanija čijim se vrijednosnim papirima trgovalo na tržištu kapitala Bosne i Hercegovine u periodu 2013 – 2018. godine. Uzorak je obuhvatio ukupno 100 kompanija. Uslov izbora elemenata u uzorak bio je da su objavljeni finansijskih izvještaji uzastopno za sve godine u kojima je provedeno istraživanje te da su istovremeno objavljeni i revizorski izvještaji za isti posmatrani period.

Ključne riječi: *finansijski izvještaji, kvalitet, računovodstvene politike, dosljednost, vrednovanje*

Abstract: *The basic and most commonly used source of information for making business decisions are financial statements. A key determinant of the business decision-making process and the process of the using information for business decision-making is the level of quality and use value of the information presented in the financial statements. Doubt in the quality of financial statements is justified due to the fact that economic entities have a legal obligation to present financial statements, and in the process of meeting the legal obligation, the quality of the presented information is often lost. Creating a model for assessing the quality of financial statements aims to present a way for checking certain business segments, elements of financial statements and the selection of adequate accounting policies to answer whether the information presented in the financial statements of individual entities in BiH can serve as a basis for effective business decisions. This paper will present research on the effect of consistent application of accounting policies on the quality of information presented in financial statements, through the assessment of the effect and the valuation of individual elements of financial statements. The research process will test the differences in positions in the financial statements of companies that have applied accounting policies consistently compared to companies that have applied accounting policies. The research was conducted by a detailed analysis of publicly published financial and audit reports of companies whose securities were traded on the capital market of BiH for period 2013 – 2018. The sample included a total of 100 companies. The condition for selecting the elements in the sample was that the financial statements were published consecutively for all years in which the research was conducted, and that at the same time the audit reports for the same observed period were published.*

Key words: *financial statements, quality, accounting policies, consistent application, validation*

UVOD

Efikasnost poslovanja privrednih subjekata u BiH ključni je element kreiranja konkurentske prednosti na mikro nivou koji bi bio inicijalni impuls i za jačanje konkurentnosti cijele države. Efikasnost u poslovanju zahtijeva pravovremeno i kvalitetno donošenje strateških odluka. Strateške, sve više i rutinske, odluke zavise i zahtijevaju kvalitetne i pravovremene informacije koje kao pozadinu imaju kvalitetan i kontinuiran sistem. U savremenim poslovnim tokovima izvor takvih informacija sve češće su finansijski izvještaji, specifično kada se radi o velikim i o subjektima čijim se vrijednosnim papirima trguje tržištu kapitala. Obzirom da razvijeno tržište kapitala predstavlja jedan od potencijalnih izvora finansiranja privrednih subjekata i preduslov efikasnog poslovanja subjekata to se, od privrednih subjekata sa tržišta kapitala zahtijeva ali i očekuje da transparentno objavljuju finansijske izvještaje. Osim transparentne objave finansijskih izvještaja značajna, pa i ključna odrednica jeste kvalitet informacija prezentovanih u finansijskim izvještajima. Istraživanje tretira strukturu i dosljednost primjene računovodstvenih politika što posljedično djeluje na vrednovanje pozicija finansijskih izvještaja. Pokazalo se da privredni subjekti, čijim se vrijednosnim papirima trguje na tržištu kapitala Bosne i Hercegovine finansijske izvještaje objavljuju u skladu sa zakonskim obavezama, s tim da, zvanični set finansijskih izvještaja objavljen javno, ne sadrži računovodstvene politike. Istraživanje strukture računovodstvenih politika sprovedeno je kroz detaljnu analizu revizorskih izvještaja kompanija, pri čemu su revizori prezentovali primjenjene računovodstvene politike u postupku sastavljanja i prezentovanja finansijskih izvještaja. Kontinuirano objavljeni finansijski izvještaji u šestogodišnjem periodu (2013. – 2018.) poslužili su kao osnova procjene dosljednosti primjene računovodstvenih politika. Analiza računovodstvenih politika pokazala je da kompanije, svoje računovodstvene politike pripremaju i prezentuju formalno. Suština se značajno razlikuje te je evidentna nedosljedna primjena računovodstvenih politika, što za posljedicu ima značajno dejstvo ovog faktora, direktno na vrednovanje pozicija finansijskih izvještaja a time indirektno na kvalitet i pouzdanost informacija u finansijskim izvještajima.

ANALIZA DOSLJEDNOSTI PRIMJENE RAČUNOVODSTVENIH POLITIKA

Izbor i usvajanje računovodstvenih politika posao je prvenstveno menadžmenta koji bi trebao biti koordiniran i usmjeravan od strane računovođa. Računovođe kroz svoju profesiju treba da kontinuirano prate poslovanje i uspostavljaju kriterije praćenja i informisanja koji osiguravaju fer i objektivno finansijsko izvještavanje. Prilikom izbora i usvajanja računovodstvenih politika

potrebno je voditi računa o kriterijima opreznosti i značajnosti. Opreznost podrazumijeva da izbor računovodstvenih politika zadovoljava sadržaj a ne samo formu i zadovoljenje kriterija postojanja politika kao formalnog zadovoljenja uslova izvještavanja. Međutim detaljnom analizom računovodstvenih politika moguće je doći do zaključka da u značajnom broju slučajeva politike ne odgovaraju stanju prezentovanom u izvještajima što ukazuje na problematiku formalnog postojanja računovodstvenih politika. Pravilna primjena ovih kriterija podrazumijeva da informacije u finansijskim izvještajima budu (Žager i drugi 2008.):

- a) Relevantne za donošenje poslovnih odluka korisnika;
- b) Vjerodostojne da vjerno predočavaju poslovanje društva i ispravno odražavaju ekonomsku bit poslovanja;
- c) Cjelovite, te neutralne i nepristrasne.

Objavljene računovodstvene politike, analizirane kroz revizorske izvještaje, prezentovane su, sa formalnog aspekta dosljedno u posmatranih šest izvještajnih perioda. Međutim, procjene metodologije vrednovanja pojedinih pozicija finansijskih izvještaja pojavile su se neusaglašenosti vrijednosti prezentovanih na pojedinim pozicijama izvještaja i primjenjenih računovodstvenih politika.

Stoga, mjerenje utjecaja dosljednosti primjene računovodstvenih politika proces je koji se nije mogao obaviti jednoznačno, te je u prvom koraku bilo potrebno odrediti šta ocjeniti kao dosljednu a šta kao nedosljednu primjenu računovodstvenih politika. Analizom računovodstvenih politika i njihove primjene u postupku priznavanja i vrednovanja pozicija finansijskih izvještaja ustanovljeno je da postoje odstupanja od primjene objavljenih računovodstvenih politika. Naime najčešće primjenjena politika početnog i naknadnog mjerenja stalne materijalne i nematerijalne imovine je historijski trošak. Međutim evidentne su značajne promjene na pojedinim računima revalorizacionih rezervi (rast salda) što je indikator primjene metode revalorizacije, koja kroz objavljene računovodstvene politike nije predstavljena. Promjena salda na računima „Prihodi od promjene računovodstvenih politika“ i „Rashodi od promjene računovodstvenih politika“ ukazuju na postojanje određenih izmjena i/ili odstupanja od propisane računovodstvene politike koja se odnosi na vrednovanje i priznavanje pojedinih pozicija. Pojedinačnim pregledom promjena salda na pomenutim računima ustanovljeno je da je od ukupnog uzorka (n=100) 61 kompanija imala odstupanja od primjene računovodstvenih politika tj. postojale su nedosljednosti u primjeni računovodstvenih politika. Od pomenutih 61 kompanije 30% tj. 18 kompanija je transparentno objavilo svaku izmjenu politike dok preostalih 43 kompanije su prema zvaničnim objavama primjenjivali iz godine u godinu identične računovodstvene politike. Skupina od 61 kompanije svrstana je u skupinu kompanija koje su nedosljedno primjenjivale računovodstvene politike dok preostalih 39 kompanija

su klasifikovani kao kompanije koje su dosljedno primjenjivale računovodstvene politike jer nisu imale objavljene izmjene politika niti bilo kakva neuobičajena stanja računa niti promjene stanja računa koja bi mogla biti izazvana izmjenama računovodstvenih politika.

Uzorak je podijeljen na kompanije koje su dosljedno primjenjivale svoje računovodstvene politike tj. ukupno 39 kompanija i ukupno uključena 234 podatka (39 kompanija sa po 6 godišnjih izvještaja), dok se preostali podaci odnose na kompanije koje su nedosljedno primjenjivale svoje računovodstvene politike. Podaci u postupku istraživanja (s ciljem jasnijeg i jednostavnijeg prikaza rezultata) obilježiti će se, za kompanije koje su nedosljedno primjenjivale računovodstvene politike sa ND1, te će se ove kompanije obilježiti kodom 1. Podaci kompanija koje su dosljedno primjenjivale računovodstvene politike obilježiti će se sa DO1 te će im biti dodijeljen kod 0. U postupku istraživanja ispitane su ključne kategorije prezentovane izvorno u finansijskim izvještajima. Procjena dejstva dosljednosti primjene politika na kvalitet izvještaja testirati će se na bazi procjene značajnosti razlika pozicija: ukupna aktiva, ukupna dugoročna imovina, ukupni prihodi i ukupni rashodi.

Utjecaj dosljedne primjene računovodstvenih politika na ukupnu aktivu

Istraživanje strukture primjenjenih računovodstvenih politika i značajnosti salda pozicija na koje djeluje primjena računovodstvenih politika. Analizirani uzorak ukazuje da, prema iznosu najznačajnija jeste pozicija dugoročne imovine te da računovodstvene politike najznačajnije djeluju na vrednovanje dugoročne imovine. Stoga je u postupku istraživanja procjena urađena kako za poziciju dugoročne imovine tako i za poziciju ukupne imovine iskazane kroz poziciju ukupne aktive.

Tabela br. 1 – T-test jednakosti ukupne aktive kompanija obilježenih sa DO1 i ND1

Independent Samples Test										
F		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference		
								Lower	Upper	
UKUPNO AKTIVA	Equal variances assumed	2.03	.015	.926	237	.355	208363	22497148.725	-23483614.453	65156231.855
	Equal variances not assumed			6.34	233.	.000	208363	3281878.9581	14370362.6366	27302254.765

Izvor: Rezultati testiranja na bazi podataka iz finansijskih izvještaja ispis SPSS v.21

Provedenim testom, a koristeći podatke pretnodno prikazanog uzorka, evidentno je da postoji statistički značajna razlika i to na nivou pouzdanosti 99% između nivoa ukupne aktive kompanija koje dosljedno primjenjuju računovodstvene politike u odnosu na kompanije koje nedosljedno primjenjuju računovodstvene politike. Testiranje je pokazalo da je ukupa aktiva kompanija koje mijenjaju računovodstvene politike statistički značajno veća od ukupne aktive kompanija koje dosljedno primjenjuju računovodstvene politike iz perioda u period. Ovakav rezultat ukazuje na nastojanje da se, izmjenom politika i djelovanjem na vrijednosti pozicija ukupne imovine iskrive informacije prezentovane u finansijskim izvještajima. Netransparentna izmjena politika, koja kao rezultat ima značajno dejstvo na vrednovanje pozicija finansijskih izvještaja značajno djeluje i na kvalitet finansijskih izvještaja. Istraživanje je također pokazalo evidentne oscilacije iznosa priznate ukupne aktive tj. strukture bilansa stanja i priznatih elemenata bilansa stanja kod kompanija obilježenih sa ND1 u odnosu na kompanije obilježene sa DO1.

Utjecaj dosljedne primjene računovodstvenih politika na dugoročnu imovinu

Najznačajnija stavka u strukturi ukupne imovine, kompanija uključenih u uzorak istraživanja, jeste dugoročna imovina. Značjan je broj izvještaja sa neobjavljenim politikama priznavanja i vrednovanja dugoročne imovine.

Značajniji faktor jeste i neusklađenost vrednovanja i objavljene politike vrednovanja dugoročne imovine te je stoga u postupku zaključivanja, kao relevantna, testirana, dugoročna imovina privrednih subjekata.

Tabela br. 2 – T-test jednakosti ukupne dugoročne imovine kompanija obilježenih sa DO1 i ND1

Independent Samples Test										
F		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		Sig.	T	Df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference		
								Lower	Upper	
UKUPNO STALNA SREDSTVA	Equal variances assumed	22.9	.000	-2.9	598	.003	-92264099.	310774	-15329826	-31229929
	Equal variances not assumed			-3.6	420.1	.000	-92264099.	253913	-14217406	-42354130

Izvor: Rezultati testiranja na bazi podataka iz finansijskih izvještaja ispis SPSS v.21

Varijanse dugoročne imovine kompanija koje dosljedno u odnosu na kompanije koje nedosljedno primjenjuju računovodstvene politike su različite. Na nivou značajnosti 99% statistički značajna razlika postoji u nivou priznate dugoročne imovine kompanija obilježenih sa ND1 i kompanija obilježenih DO1. Dugoročna imovina kompanija obilježenih sa ND1 priznata je u iznosima višim u odnosu na dugoročnu imovinu kompanija obilježenih sa DO1 i to na nivou pouzdanosti 99%. Oscilacije i iznosima priznate dugoročne imovine kompanija obilježenih sa DO1 manje su značajne u odnosu na odstupanja i karakter oscilacija iznosa dugoročne imovine kompanija obilježenih sa ND1.

Istraživanje i zaključivanje o pomenutim elementima potvrđeno je i korelacionom analizom, kojom se, pokazalo da ne postoji statistički značajna korelacija između ovih elemenata iz finansijskih izvještaja za kompanije izabrane u uzorku (N=100 kompanija); šestogodišnji period (N=600 izvještaja).

Utjecaj dosljedne primjene računovodstvenih politika na ukupne prihode i ukupne rashode

Analiza dosljednosti sprovedena je na ključnim i prema iznosu najznačajnijim stavkama segmenata finansijskih izvještaja te se prethodno pokazalo da postoji statistički značajna razlika u elementima priznatim u bilansu stanja. Testirani su također i iznosi iz bilansa uspjeha. Cjelokupnim istraživanjem, ali i sprovedenim testovima, pokazalo se da su pozicije uspjeha (ukupno prihodi i ukupno rashodi) kategorije koje su značajno podložne dejstvu računovodstvenih politika. Ove pozicije također su podložne dejstvu primjene različitih tehnika kreativnog računovodstva. Stoga je u nastavku obrađena detaljna analiza i djelovanje pozicija uspjeha na kvalitet finansijskih izvještaja. Najznačajnija stavka bilansa uspjeha, jeste pozicija ukupnih prihoda. U strukturi ukupnih prihoda, najznačajni, u pogledu iznosa, jesu prihodi od prodaje učinaka. Stoga su u postupku zaključivanja testirane razlike ukupnih iznosa prihoda, ali posjedično i pojedinačnih elemenata osim prihoda od prodaje učinaka, obzirom da su, te „ostale“ stavke prihoda podložne značajnim oscilacijama i dejstvu izmjena računovodstvenih politika na iste. Značajne, neobjavljene, izmjene na pojedinim stavkama prihoda ukazuju na manipulativne radnje koje negativno djeluju na kvalitet finansijskih izvještaja.

Tabela br. 3 – T-test jednakosti ukupnih prihoda kompanija obilježenih sa DO1 i ND1

Independent Samples Test										
F		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Differ.	Std. Err. Differ.	95% Confidence Interval of the Difference		
								Lower	Upper	
UKUPNO PRIHODI	Equal variances assumed	27.24	.000	-3.2	598	.001	-31714	9707126.	-50778932.	-12650525.
	Equal variances not assumed			-3.98	431.8	.000	-31714	7967544	-47374719.	-16054738.

Izvor: Rezultati testiranja na bazi podataka iz finansijskih izvještaja ispis SPSS v.21

Na bazi provedenog T-testa evidentno je da se za kategoriju ukupni prihodi može pretpostaviti da varijanse posmatranih podataka nisu jednake te da pod pretpostavkom različitih varijansi postoji na nivou značajnosti od 95% statistički značajna razlika između ukupnih prihoda kompanija obilježenih sa DO1 i kompanija obilježenih sa ND1. Statističkom analizom i komparacijom ovih skupina kompanija prema faktoru dosljednosti pokazalo se da su prihodi kompanija koje nedosljedno primjenjuju računovodstvene politike značajno veći nego ukupni prihodi kompanija koje su dosljedno primjenjivale računovodstvene politike. Potvrda prethodne tvrdnje urađena je korelacionom analizom, kojom se pokazalo da ne postoji statistički značajna korelacija iznosa ukupnih prihoda kompanija obilježenih sa DO1 i ND1. Uz Levene's Test jednakosti varijansi i jednakosti aritmetičkih sredina bez postojanja korelacije ovih podataka evidentno je da faktor dosljednosti (na nivou pouzdanosti od 95%) značajno djeluje na iznose priznatih ukupnih prihoda.

Analiza pozicije ukupnih rashoda pokazala je sljedeće:

Tabela br. 3 – T-test jednakosti ukupnih rashoda kompanija obilježenih sa DO1 i ND1

Independent Samples Test										
F		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		Sig.	T	Df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference		
								Lower	Upper	
UKUPNO RASHODI	Equal variances assumed	.355	.000	-3.5	.598	.000	-34319760.	9642312.	-53256674	-15382847
	Equal variances not assumed			-4.3	412.37	.000	-34319760.	7854087.	-49758802	-18880719

Izvor: Rezultati testiranja na bazi podataka iz finansijskih izvještaja ispis SPSS v.21

Rashodi kompanija koje su dosljedno primjenjivale svoje računovodstvene politike, skupina kompanija obilježenih sa DO1 jesu statistički značajno niži u odnosu na rashode kompanija koje su nedosljedno primjenjivale svoje računovodstvene politike. Na nivou pouzdanosti 99% može se tvrditi da postoji statistički značajna razlika postojećih elemenata izvještaja. Evidentno je pokazano ovakvom analizom i testiranjem da izbor računovodstvenih politika značajno može djelovati na nivo priznatih elemenata u finansijskim izvještajima tj. značajan utjecaj izmjena računovodstvenih politika na ključne elemente finansijskih izvještaja ukazuje na mogućnosti manipulisanja iznosima elemenata priznatih u finansijskim izvještajima. Prethodnu činjenicu potvrdila je i korelaciona analiza koja je dala iste rezultate. Prethodna analiza ukupnih prihoda i ukupnih rashoda kao kategorija bilansa uspjeha, ukazuje na značajno dejstvo na prikazani finansijski rezultat, a koji je također uzrokovan izmjenama i manipulacijama sa računovodstvenim politikama. Nastojanje da se politikama i njihovom nedosljednom primjenom prikažu veći iznosi prihoda, te da se, istovremeno, djelovanjem na rashode koji su niži kompanije nastoje prikazati veće iznose finansijskog rezultata. Razlozi za ovakvo prikazivanje su brojni i nisu bili predmet detaljnog istraživanja. Međutim, jednostavno je zaključiti da je, ovakvim dejstvom, djelovanje na kvalitet izvještaja značajno. Uzimajući u obzir način prezentacije pozicija izvještaja, zaključuje se da, ovako stanje, negativno djeluje na povjerenje korisnika u finansijske izvještaje kompanija koje su podložne manipulacijama i kontinuiranim izmjenama računovodstvenih politika.

Struktura politika kojima se djeluju na ostale pozicije finansijskih izvještaja

Najznačajnije i najčešće objavljene politike priznavanje i vrednovanja dugoročne imovine jesu politike priznavanja i vrednovanja dugoročne imovine i s njom povezanih prihoda i rashoda (dobitaka i gubitaka od otuđenja imovine). U većini objavljenih politika nemoguće je identifikovati politike priznavanja dobitaka i gubitaka od otuđenja dugoročne imovine što ukazuje na sumnju u realnost i kvalitet objavljenih računovodstvenih politika. Politike priznavanja dobitaka i gubitaka od dugoročne imovine pominju se kod nekolicine izvještaja te je potrebno u tom smislu uraditi prilagodbu politika većine kompanija. Statističim testovima pokazalo se da kompanije na nivou značajnosti od 95% ne objavljuju politike koje se odnose na pomenute stavke. Naime postoje definisane politike kod značajno manjeg broja izvještaja. Tako ukoliko se izuzme činjenica da kompanije ne objavljuju ključne računovodstvene politike imaju karakteristične principe priznavanja prethodnih elemenata i to:

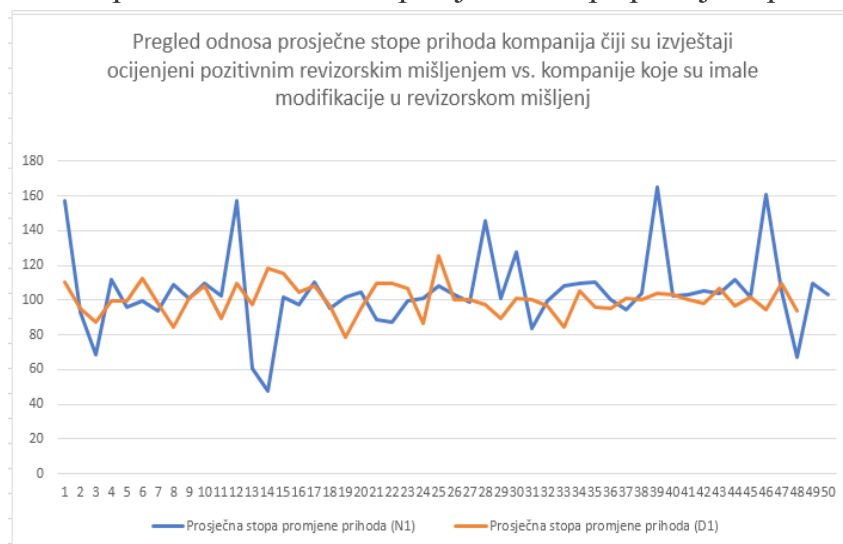
- Kada se govori o otpisu potraživanja, kompanije nastoje uraditi kontinuirane procjene izvjesnosti naplate potraživanja što uključuje subjektivni karakter (nema konkretno definisane politike niti načina

- otpisa postupa se po principu od slučaja do slučaja);
- Kada su u pitanju priznavanja rezervisanja u glavnom se priznaju kada postoji izvjesnost nastanka budućeg odliva gotovine (procjena koja je dosljedna kod većine kompanija). Vrednovaje rezervisanja obavlja se po principu procjene budućih novčanih tokova, očekivanih budućih odliva koji se efektivnom kamatnom stopom diskontuju na sadašnju vrijednost i time čine;
  - Dugoročni plasmani vrednuju se po principu fer vrijednosti i ujedno čine jedini segment objavljenih politika imovine čije vrednovanje značajno je određeno fer vijednošću;
  - Kada se radi o priznavanju kamata objavljene politike su značajno manjem obimu u odnosu na neobjavljene što i dalje ukazuje na propuste kompanija kada su u pitanju transparenta objava izabranih i primjenjenih računvoodstvenih politika.
  - Analizirane kompanije značajno na nivou značajnosti od 95% primjenjuju politiku priznavanja amortizacije na godišnjem nivou po principu linearne amortizacije za cjelokupnu imovinu;
  - Troškovi zaliha utvrđuju se po metodi prosječne cijene u značajnom obimu objavljeno izabranim računovodstvenim politikama.

Usklađenost ključnih pozicija finansijskih izvještaja kao faktor djelovanja na kvalitet izvještaja

Procjena kvaliteta finansijskih izvještaja, a koja je uslovljena dosljednom primjenom računovodstvenih politika evidentna je i u postupku praćenja usklađenosti odnosa u postupku analize prihoda, usaglašenost prihoda od prodaje i potraživanja od kupaca te usaglašenost kretanja prihoda od prodaje, potraživanja od kupaca i kretanja gotovinskih tokova vezanih sa osnovnom djelatnošću kompanije. Akruali, odnosno ocjena nivoa procijenjenih elemenata i realnost vrednovanja pojedinih elemenata finansijskih izvještaja ocjenjuje se na bazi odnosa nivoa priznatih prihoda i priliva gotovinskih tokova tj. mogućnosti naplate potraživanja. Analiza prihoda od prodaje urađena je u prvom koraku individualno mjerenjem promjena prihoda baznim i lančanim indeksima te mjerenjem prosječne stope promjene prihoda.

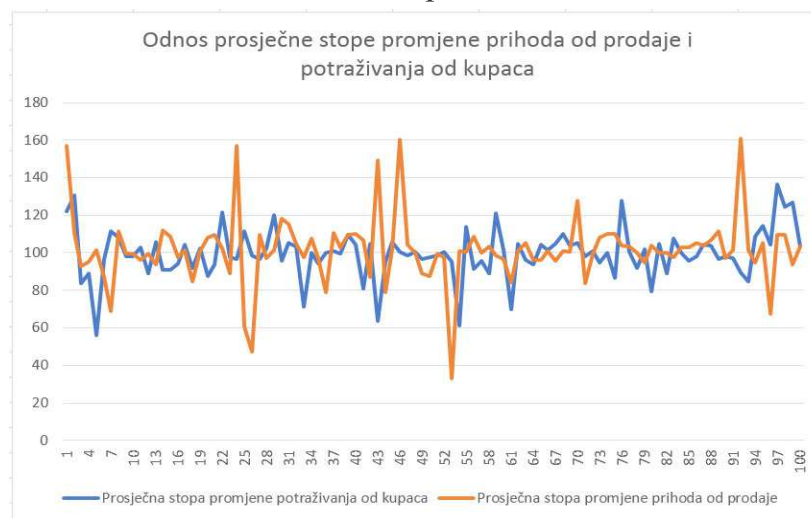
Grafički prikaz br. 1 – Odnos prosječnih stopa promjene prihoda

Izvor: Izrada autora na bazi finansijskih izvještaja kompanija iz uzorka

Prikazom pomenutog odnosa vidljivo je da su značajnije oscilacije prihoda kompanija obilježenih sa N1 tj. kompanija koje su u kontrolnom uzorku ocijenjene kao kompanije čiji izvještaji nisu kvalitetni. U procjeni kvaliteta finansijskih izvještaja prvi korak jeste procjena niva oscilacija prihoda. Značajne oscilacije u prihodima kroz duži vremenski period prvi su indikator smanjenog kvaliteta finansijskih izvještaja. Drugi korak jeste procjena odnosa prihoda osnovne aktivnosti i potraživanja od kupaca. Ukoliko postoje značajne oscilacije tj. neusaglašenost kretanja prihoda od prodaje i potraživanja od kupaca

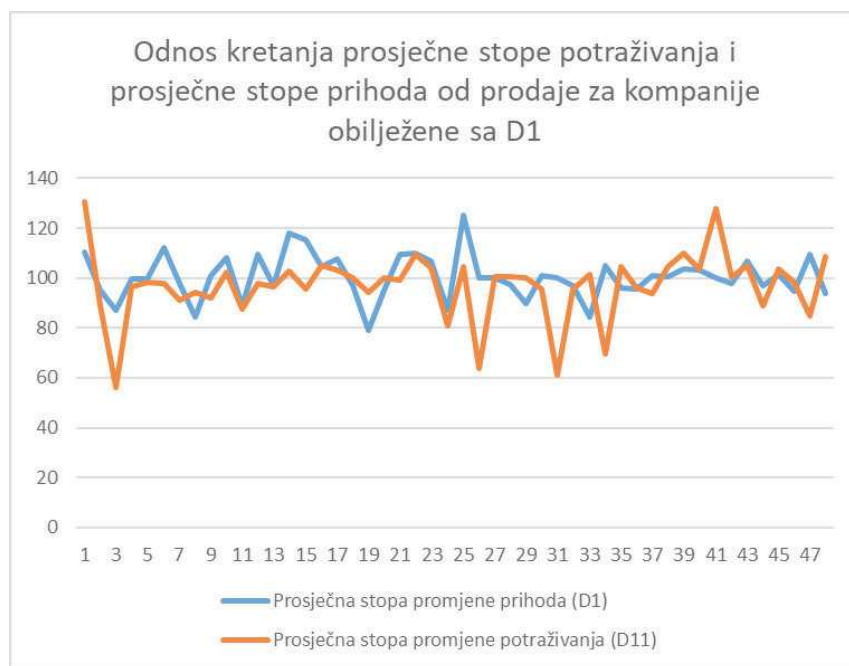
Grafički prikaz br. 2 – Odnos prosječne stope promjene prihoda i potraživanja od kupaca

Izvor: Izrada autora na bazi finansijskih izvještaja kompanija iz uzorka

Evidentno je iz prethodnog grafičkog prikaza da u pojedinim segmentima kretanje prihoda od prodaje i potraživanja od kupaca nije usaglašeno za pojedine kompanije posmatranog uzorka što ukazuje na nerealno priznavanje prihoda od prodaje čije se priznavanje u mjeri većoj od vjerovatne naplate karakteriše kao indikator manipulativnih radnji. Razdvajanjem uzorka na osnovni i kontrolni uzorak provjerena je usaglašenost kretanja potraživanja i prihoda od prodaje u ova dva pomenuta uzorka i kretanje je vidljivo sa narednih grafičkih prikaza.

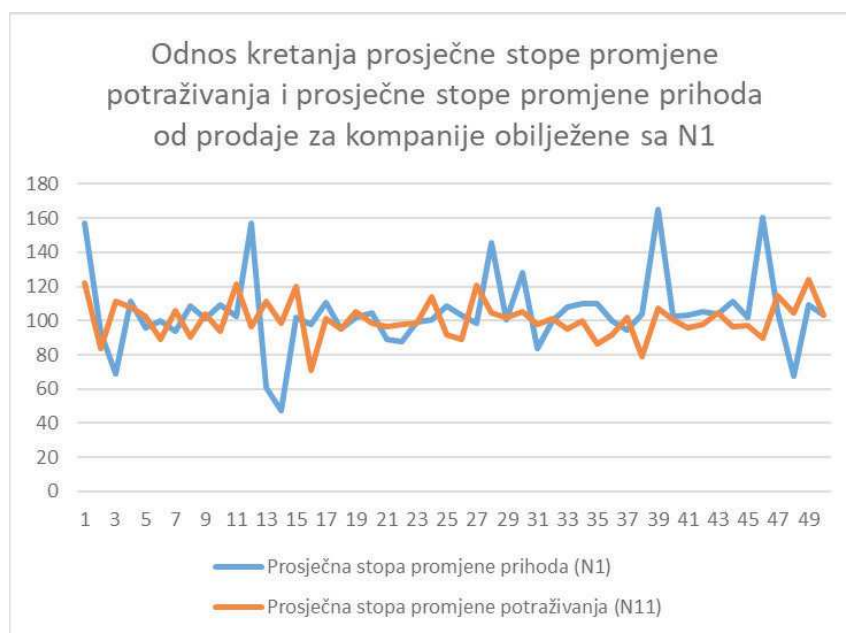
Grafički prikaz br. 3 – Odnos prosječne stope potraživanja od kupaca i prihoda od prodaje za kompanije obilježene sa D1

Izvor: Izrada autora na bazi finansijskih izvještaja kompanija iz uzorka

Evidentno je da kompanije čiji su izvještaji u postupku eksterne revizije dobili pozitivno mišljenje za cjelokupni posmatrani šestogodišnji period imaju i usaglašeno kretanje potraživanja i prihoda od prodaje u svim značajnim segmentima. Također je evidentno sa grafičkog prikaza da ukoliko postoje oscilacije radi se o značajnijim oscilacijama potraživanja što može biti opravdano bez da se narušava kvalitet izvještaja. S druge strane ukoliko se usporede ove dvije kategorije za kompanije obilježene sa N1 tj. kompanije čiji su revizorski izvještaji bili različiti iz peiroda u period i nije ih karakterisalo isključivo pozitivno mišljenje imali su odnos kretanja prosječnih stopa promjene pomenutih kategorija kako je predstavljeno na narednom grafičkom prikazu.

Grafički prikaz br. 4 – Odnos prosječne stope potraživanja od kupaca i prihoda od prodaje za kompanije obilježene sa D1

Izvor: Izrada autora na bazi finansijskih izvještaja kompanija iz uzorka

Vidljivo je da kompanije N1 karakteriše značajno odstupanje prihoda od kretanja iznosa potraživanja i to kod značajnoj broja kompanija uključenih u kontrolni uzorak. Stoga je drugi indikator „kvalitet vs. nekvalitet“ izvještaja u stvari usaglašenost kretanja podataka o potraživanja i prihodima od prodaje. Posmatrajući pojedinačne kvantitativne odnose, te grupišući podatke na način da su stvorene grupe kompanija sa prosječnom stopom promjene do 10%, stope promjene u rasponu od 10 do 50%, prosječne stope promjene od 50 do 90% i promjene preko 90%. Istraživanjem cjelokupnog uzorka grupisani su podaci prema svim kategorijama čija usaglašenost ili neusaglašenost ukazuje na postojanje obračunskih kategorija tj. procijenjenih kategorija koje su u finansijskim izvještajima priznati u iznosima koji ne odgovaraju realnom i objektivnom stanju unutar kompanije što narušava kvalitet finansijskih izvještaja.

Mjerenjem su obuhvaćene kategorije prihoda od poslovne djelatnosti, potraživanja od kupaca, gotovinskih priliva poslovne aktivnosti neto tok osnovne aktivnosti te ukupan neto gotovinski tok. Rezultati provedenih mjerenja su predstavljeni u narednoj tabeli.

Tabela br. 4 – Usaglašenost ključnih kategorija mjerenih prosječnom stopom promjene

KATEGORIJE MJERENJA USAGLAŠENOSTI	BROJ KOMPANIJA
Usaglašenost po svim elementima	14
Usaglašenost potraživanja, prihoda od prodaje i priliva osnovne aktivnosti	24
Usaglašenost potraživanja i prihoda od prodaje	15
Neusaglašenost po bilo koje kombinacije elemenata	47
Ukupno kompanija – usaglašenost kretanja posječnih stopa	53
Ukupno kompanija – neusaglašenost kretanja prosječnih stopa	47

Neusaglašenosti su zapažene kod kompanija svrstanih u kategoriju N1 što potvrđuje prethodnu tvrdnju. Ozbiorom da priroda i karakter elemenata novčanih tokova nije dozvolila praćenje grafičkim prikazom to je deskripcijom i analizom cijelokupnog uzorka ustanovljen nivo usaglašenosti pomenutih kategorija. Kompanije obilježene sa D1 karakteriše usaglašenost pomenutih kategorija.

ZAKLJUČAK

Obzriom da je proces usaglašavanja interesa i informacionih potreba stakeholdera, menadžmenta i nadzornih organa težak i komplikovan to je postizanje kvaliteta u sistemu finansijskog izvještavanja teško. Procjena nivoa kvaliteta i faktora koji mogu poboljšati kvalitet zahtjeva detaljno analiziranje svih elemenata utjecaja, te identifikovanje ključnih dorednica kvaliteta. Problematiku ove analize predstavljaju upravo prethodno identifikovani problemi a to su kompleksnost faktora i različita priroda pojedinih faktora koji djeluju na kvalitet finansijskih izvještaja.

Faktori koji negativno djeluju na sistem finansijskog izvještavanja, a koje je potrebno istražiti, jesu kompleksnost poslovnih transakcija, nužnost postojanja računovodstvenih opcija, te (ne)etičko ponašanje učesnika u procesu finansijskog izvještavanja. U ovom kontekstu rad je prikazao ključne, iznosom najznačajnije stavke finansijskih izvještaja, a koje su analizirane sa aspekta dosljedne primjene računovodstvenih politike i dejstva pomenutog faktora na kvalitet finansijskih izvještaja. Istraživanjem se pokazalo da kompanije u BiH ne objavljuju javno svoje računovodstvene politike. Politike su u glavnom dostupne kroz revizorske izvještaje, gdje čak i revizorima, u pojedinim slučajevima nisu dostupne računovodstvene politike. Analizom dostupnih politika pokazalo se da kompanije, čak i kada objave dosljednu primjenu politike, nedosljedno primjenjuju pojedine politike, specifično politike vrednovanja. Nedosljedna primjena računovodstvenih

politika posljedica je nastojanja kreatora izvještaja da se pozicije izvještaja prilagode. Prilagodba pozicija značajno narušava povjerenje korisnika izvještaja u prezentovane informacije negativno djelujući na kvalitet finansijskih izvještaja.

LITERATURA

1. Hladika, M., Zastupljenost računovodstvene profesije u menadžerskim strukturama i njezina uloga u ostvarivanju ciljeva poduzeća, Zbornik radova Ekonomskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru, (Posebno izdanje), Mostar, 2016.
2. Isaković – Kaplan, Š., „Forenzično računovodstvo i revizija u BiH – potreba i/ili...?Zbornik radova 17. Međunarodni simpozij A2A – Agenda reformska za Aplikaciju za prijem u članstvo EU, Neum 2016.
3. Jahić, M., Jahić, H., Isaković – Kaplan, Š., Demirović, L., Finansijsko računovodstvo, V izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Sarajevo, 2018. Godine
4. Karapavlović, Nemanja, „Uticaj kreativnog računovodstva na kvalitet finansijskog izvještavanja” Ekonomski horizonti, br. 13, 2011. Godine
5. Klikovac, A., Financijsko izvještavanje u Evropskoj Uniji – kompartivni prikaz, Zagreb 2007.
6. Knežević, G., Stanišić N., Mizdraković, V., „Analiza finansijskih izvještaja“ Univerzitet Singidunum, Beograd 2013.
7. Lavelić – Filipović, Ana. „Pouzdanost (vjerodostojna prezentacija) kvaliteta finansijskih izvještaja sa osvrtom na tržište kapitala Crne Gore“. Podgorica: Montenegrin Jurnal of Economics, 2011.
8. Međunarodni standardi finansijskog izvještavanja (MSFI), Međunarodni računovodstveni standardi (MRS) i prateća uputstva, objašnjenja i smjernice koje donosi IASB. Mostar: Savez računovođa, revizora i finansijskih radnika FBiH, 2011.
9. Žager, K., Mamić – Sačer, I., Sever, S., Žareg, L., „Analiza finansijskih izvještaja“ MASMEDIA d.o.o. Zagreb, 2008.

